

دو سال با بومیان جزیره کیش

«پژوهش برگزیده سال ۱۳۷۹»

«موسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی»

رجبعلی مختارپور

دو سال با بومیان جزیره کیش

رجبعلی مختارپور

چاپ اول، بهار ۱۳۸۷

۱۰۰۰ نسخه

طرح جلد: علی انوری

لیتوگرافی: تارنگ

چاپ جلد: پیکان

چاپ و صحافی: کتاب شمس

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۵۶-۴۱-۲

ISBN 978-964-74656-41-2

آدرس: تهران، صندوق پستی ۱۴۱۹۵-۱۹۸

Varjavand_nashr@yahoo.com

تلفن: ۰۹۱۲۱۰۳۷۰۲۳

فروش اینترنتی در iketab.com

۹۰۰۰ تومان

نشر ورجاوند

مختارپور، رجبعلی.

دو سال با بومیان جزیره کیش / رجبعلی مختارپور؛

تهران: ورجاوند، ۱۳۸۵.

ص ۶۹۴ ص، [۹] ص تصویر

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

واژه نامه

کتابنامه ص [۶۵۱]-۷۰۰

کیش.

۳۹۵ DSR ۲۱۲۸

۹۵۵/۷۳۵۴

کتابخانه ملی ایران ۳۹۸۷۲-۳۸۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
	شناخت فضاهای معماری / استفاده از	VII	مقدمه
	فضاهای بیرون حیاط / حیاط / قطیعه	X	پیشگفتار
	(گتیعه) / غرفه / بنگله / مطبخ / البخار /	۱	گفتار اول: زندگی مادی
	چندول / انواع کپرها / تخت‌ها / تأسیسات	۲	توصیف مکان: موقعیت / اسم جزیره
	مخصوص کشاورزی و دامداری / مصالح	۷	آب و هوا
	ساختمانی / نحوه ساخت		اقلیم / بارندگی / سیل / برف و یخبندان
۸۷	پوشاک		نامگذاری اماکن، نواحی و طبیعت
	پوشاک مردها / پاپوش‌ها / لباس داماد /	۱۱	نامگذاری اماکن و نواحی / صدهایی از دل
	پوشاک زن‌ها / لباس عروس / پاپوش		زمین / معادن / خصوصیات زنانه دریا
۹۶	آرایش و پیرایش		آب‌بازی‌ها
	آرایش و پیرایش مردها / آرایش و پیرایش	۲۴	ماشه / سفین قدیم / دیهو / باغو / لعله / سجم /
	زن‌ها و دخترها / آرایش عروس / زیورآلات		سفین جدید
۱۰۴	خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها	۳۶	ساختمان‌ها و اماکن عمومی
	انواع نان / پلوها / خرما و مصارف آن / انواع		مساجد / مساجد ماشه / مسجد سجم /
	شیوه آماده‌سازی خرما / شیر خرما / سرکه		مساجد سفین قدیم / مساجد سفین جدید /
	خرما (سرکه التمر) / ماهی و مصارف آن /		مسجد دیه‌هو / مسجد باغو / سایر مساجد
	ماهی‌های کوچک و دیگر موجودات خوراکی		بومیان در سطح جزیره / گورستان‌ها / اماکن
	دریا / لبنیات / آش‌ها / سبزی‌ها و قارچ‌ها /		مقدس / جایگاه جن
	شیرینی‌ها و حلواها / نوشیدنی‌ها / کشاورزی /	۵۰	نقاط تاریخی و دیدنی
	انواع زمین‌ها و محصولات کشاورزی / شخم		خرابه‌های شهر حریره / پایاب / بناهایی که
	زمین و ابزارهای آن / کرت‌بندی / مبارزه با		دیگر نیستند
	آفات گیاهی / تقویت زمین / محافظت از	۵۸	ارتباطات و حمل و نقل
	محصولات در برابر حیوانات و پرندگان /		راه‌ها و مسیرهای ارتباطی / مهاجرت بومیان
	برداشت و خرمن‌گندم و جو / باغداری و		و حفظ ارتباط آنها با کیش / وسایل حمل و
	پرورش درختان / انواع درختان / استفاده از		نقل / چهارپایان بارکش / ارابه‌ها / دوچرخه و
	درختان / نخل / کنار / لوز / کرت / گز / خرید و		موتور سیکلت / اتومبیل / شناورهای دریایی
	فروش درخت / ایجاد نخلستان / کاشت	۶۹	معماری
	درخت / تقویت درختان / نخل / بارور کردن		

عنوان	صفحه
نخل / مراحل مختلف رشد خرما / وقتی که نخل به بار نمی‌نشیند / برداشت محصول از نخل / آب و آبیاری / قنات / برکه / بند الممذر / چشمه / چاه / شیوه‌های بهره‌برداری از چاه / باران / منابع جدید آب	۱۵۹
دامداری / شیوه دامن‌داری / مراتع و گیاهان خوش خوراک / نگهداری از اسب و الاغ / نگهداری گاو / نگهداری از گوسفند و بز / نگهداری از مرغ‌های خانگی / زنبور عسل	۱۶۹
صید مروارید / چگونگی به وجود آمدن محار / انواع محار / انواع صید / صیدگاه‌ها / کارگاه ام‌الرمل / تبراء / ابزارهای صید مروارید / کارکنان کشتی‌های صید مروارید / تقسیم درآمد بین کارکنان کشتی‌های غواصی / چگونگی صید / غواص و حیوانات خطرناک دریا / زمان صید / انواع مروارید / صید صدف و مرجان / خرید و فروش مروارید / طواش‌ها / ارزش‌گذاری مروارید / صفحه‌ای از کتاب اللآلی	۱۹۷
ماهیگیری / شیوه‌های صید / ماهیگیری با تور / انواع تور / شیوه‌های ماهیگیری با تور / ماهیگیری با گرگور / قلاب / مثنی / صید با متقاج / ماهیگیری با دست / لنج‌ها و قایق‌های صیادی / شیوه‌های ذخیره ماهی / خشک کردن ماهی / نیمه خشک کردن ماهی / روش‌های تقسیم درآمد ماهیگیران / صید لاک‌پشت	
صید پرند / صید مرغان شکاری / تربیت مرغان شکاری / صید پرندگان گوشتی	۲۱۵
صنایع دستی / ساخت قایق / توربافی / ساخت گرگور / حصیربافی / طناب‌بافی / بافته‌های پشمی / ساخت آلات موسیقی / هنرهای دستی زنان	۲۱۹
تفریح و آسایش / شب‌نشینی / قهوه‌خانه و پاتوق / صید و شکار / کبوتربازی / استعمال دخانیات / استعمال مواد مخدر / تفریح زن‌ها و دختران / پانویشت‌های گفتار اول	۲۲۳
گفتار دوم: زندگی معنوی	۲۲۹
دانش توده / ستاره‌شناسی / خورشیدگرفتگی و ماه‌گرفتگی / گاه‌شماری / ماه‌های قمری / نامگذاری اوقات شبانه‌روز / هواشناسی / نشانه‌های سال پرباران / نشانه‌های بارندگی / انواع باران / رنگین‌کمان / بادها / نشانه‌های توفانی شدن دریا / طب و طبابت / گیاه‌شناسی / علف‌های دریایی / مرجان‌ها	۲۴۱
جانورشناسی / ماهی‌ها / صدف‌ها و حلزون‌ها / حلزون‌ها و صدف‌های غیرمرواریدی / خرچنگ‌ها / خزندگان: مارها / مارمولک‌ها / لاک‌پشت‌ها / پرندگان / پستانداران / حشرات	۲۴۲
اوزان و مقادیر / واحدهای اندازه‌گیری طول / واحدهای	۲۷۳

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
	و موفقیت/ پیشگویی/ استخاره/ فال بینی/		اندازه گیری وزن/ ابزارهای توزین/ واحدهای
	تعبیر خواب/ پیدا کردن اشیاء		اندازه گیری حجم
	گمشده/ گنج یابها	۳۱۲	موجودات افسانه‌ای.....
۴۵۲	تفأل خانوادگی.....		جن/ خصوصیات ظاهری جن/ زمان و مکان
	چشم زخم/ نذرها/ سفره‌ها/ برای ایمن ماندن		جن/ دین و مذهب اجنه/ حضور در مجلس
	خانه/ نشانه‌ها		اجنه/ مصونیت از آزار اجنه/ جن و زن زائو/
۴۶۰	جشن‌های دینی و مذهبی.....		اهل زار/ جن گیر/ بابادریا/ پاربونه/ یاثوم/
	مراسم مشترک عیدین/ نماز عید/ دیدار از اهل		ام‌الدیسان/ شنگ بن عنگ/ بنت خسف لسف
	قبور/ دیدوبازدید/ پذیرایی از مهمانان و	۳۲۵	پانویشت‌های گفتار دوم.....
	سفره عید/ رفتن به منزل سوگواران/ نواختن	۳۲۷	گفتار سوم: هنر و ادبیات توده مردم.....
	موسیقی/ عید فطر/ رؤیت هلال/ دادن قطریه/	۳۲۸	موسیقی.....
	عید قربان/ سبز کردن گندم/ روز عرفه/ قربانی/		ترانه‌ها/ چند ترانه محلی/ آوازهای اهل هوا/
	عید غدیر/ جشن‌های ولادت/ عید مبعث/		مولودی خوانی: مولودی خوانی در مراسم
	نهم ربیع الاول/		مذهبی/ مجالس مولودی خوانی مذهبی اهل
۴۷۳	جشن‌های ملی: عید نوروز.....		سنت/ صفحه‌ای از کتاب برزنجی/ مجالس
۴۷۵	گفتار پنجم: اعتقادات مردم.....		مولودی خوانی مذهبی شیعیان/ مولودی
۴۷۶	پرستش و نیایش.....		خوانی در مراسم عروسی/ مجالس مولودی
	دین و مذهب/ نمازها و ادعیه/ حج و زیارت/		نذری/ آوازهای کار/ آواز دریانوردان
	پرداخت خمس و زکات/ وصیت و تقسیم	۳۵۹	ادبیات توده مردم.....
	میراث/ صدقه/ اجرای حدود شرعی/ ایام		زبان/ نامگذاری/ القاب/ تعارفات و
	فاطمیه/ عزاداری شهادت ائمه و معصومین/		احوال پرسی‌ها/ قسم خوردن/ ضرب المثل‌ها/
	مجالس مذهبی		تشبیهات/ لغزها (چیستان‌ها)/ مَثَل‌ها/
۴۸۷	عزاداری‌های محرم و صفر.....		لالایی/ داستان‌ها/ شاعران محلی
	فراهم کردن مقدمات/ محل برگزاری	۴۳۲	پانویشت‌های گفتار سوم.....
	عزاداری‌ها/ نشانه‌های عزاداری/ شیوه‌های	۴۴۵	گفتار چهارم: زندگی اسراو آمیز.....
	عزاداری/ مراسم خاص سیزده شب محرم/	۴۴۶	جادوگری.....
	نذرها/ پذیرایی از عزاداران/ اربعین		جلب محبت/ انتقام از دشمن/ خوش‌شانسی
۵۰۶	آداب ماه رمضان.....		

عنوان

صفحه

عنوان

صفحه

و میر نوزادان / خننه / تراشیدن موی سر بچه /
سوراخ کردن گوش دختر بچه ها / راه افتادن
بچه / دندان شیری / آموزش / بازی ها /
قرعه کشی ها

مرگ ۶۰۰
محتضر / غسل و کفن / تشییع جنازه / نماز
میت / تدفین / نماز وحشت / اعلام همدردی با
بازماندگان / مجلس قرائت قرآن / کمک های
جنسی و مالی مردم به بازماندگان / خیرات و
آداب بزرگداشت یاد متوفی / وضعیت همسر
متوفی / نگهداری از قبر / ارتباط متوفی با
بازماندگان /

فهرست منابع و مآخذ ۶۲۰
تصاویر ۶۵۴

عمومیت روزه / استقبال از ماه رمضان / رؤیت
هلال ماه / بیدار شدن برای سحری / اعمال
مربوط به سحر / افطار / زندگی و اعمال
روزه داران / مجالس قرائت قرآن / مراسم نیمه
رمضان / مراسم مربوط به شهادت حضرت
علی (ع) / شب های قدر / وداع با ماه رمضان /
مراسم ختم قرآن / روزه های بعد از ماه
رمضان / دعای وداع با رمضان در میان
شیعیان / میانجیان بین خدا و انسان

گفتار ششم: زندگی اجتماعی ۵۲۵
خویشی و زناشویی ۵۲۶
سن ازدواج / همسرگزینی / خواستگاری /
مهریه و شیربها / عقد / دوره نامزدی / جهیزیه /
زمان عروسی / فراهم کردن مقدمات عروسی /
دعوت از مهمان ها / حسانبندان عروس /
نخستین روز عروسی / مولودی خوانی /
حسانبندان داماد / روز دوم عروسی: صرف
صبحانه / حسانبندان روز (حنه الضحی) /
اصلاح و استحمام داماد / گردش در آبادی /
پیش از حجله / حجله / روز سوم عروسی:
آرایش عروس / حجله ظهرگاهی / دوره اقامت
در حجله / انتقال عروس به خانه داماد / تعدد
زوجات / ازدواج موقت / طلاق

زندگی خانوادگی ۵۶۶
نازایی / دوران بارداری / زایمان / نامگذاری /
گهواره / شیرینی دادن و کسادو گرفتن به
مناسبت تولد / عجیجه (عقیقه) / مراقبت های
عمومی از نوزادان / بیماری های کودکان / مرگ

مقدمه

جزیره کیش در نزدیکی ساحل شمالی خلیج فارس، در استان هرمزگان، شهرستان بندرلنگه واقع شده است. کتابی که با نام «دو سال با بومیان جزیره کیش» نامگذاری شده است، توسط پژوهشگر ناشناخته‌ای به نام رجبعلی مختارپور در طول دو سال پژوهش‌های میدانی پر رنج و مصاحبه‌های شفاهی فراوان تهیه شده است. متن اولیه کتاب در سال ۱۳۷۹ در ۵۴۶ صفحه ۳۲ سطری، در شش گفتار و ۲۵ موضوع یا پانویست‌های مفصل برای هر گفتار تنظیم شده بود.

آقای مختارپور کار اداری خود در سازمان منطقه آزاد کیش را از بهار ۱۳۷۶ آغاز کرد و با علاقه‌ای وافر، بیش از ۸ سال با مسئولیت اداری کارشناس ارشد پژوهش در این جزیره زندگی می‌کرد. او یک سال پس از استخدام و آشنایی با فرهنگ بومی جزیره، تصمیم گرفت که به جمع‌آوری فرهنگ سنتی و بومی جزیره بپردازد. از نیمه‌های سال ۱۳۷۷ علاقه درونی خود را از قوه به فعل درآورد و تا نیمه‌های سال ۱۳۷۹ پژوهش حاضر را به پایان رساند و در بهار سال ۱۳۸۴ پرونده‌اش در جزیره نیز به پایان رسید.

در جست و جوی چگونه انجام این پژوهش، توسط اطرافیان درمی‌یابیم که در آن سال‌ها آقای مختارپور زندگی مجردانه‌ای در کیش داشت و پس از پایان کار روزانه اداری، به سراغ بومیان کیش رفته و ساعت‌ها با آنها به بحث و گفت‌وگو، پرسش و جمع‌آوری اطلاعات می‌پرداخت. در این مدت وی توانست صدها سند محلی در ارتباط با مسائل مختلف جزیره

جمع‌آوری نماید که هنوز منتشر نشده‌اند. ضمناً صدها قطعه عکس که از مناطق مختلف کیش تهیه شده‌اند را نیز باید بر این مجموعه افزود. به این ترتیب آقای مختارپور، پس از پایان کار اداری روزانه، به جای استراحت، به شغل دوم خود یعنی پژوهش در فرهنگ محلی و بومی، می‌پرداخت که به مراتب از شغل اول گسترده‌تر و پرمشغله‌تر بود.

بررسی محتوای نوشته‌های کتاب نشان می‌دهد که این پژوهشگر پس از شناخت طبیعی جزیره و رخدادهای آب و هوایی از نگاه مردم بومی، به سراغ اماکن عمومی، معماری، خوراک و پوشاک، انواع شیوه‌های صید، سرگرمی‌ها، معتقدات، ضرب‌المثل‌های رایج و... در میان بومیان رفته و به جمع‌آوری و تنظیم آنها پرداخته است.

با جست‌وجوی بیشتر درمی‌یابیم که مولف دارای ۲۵ مقاله عمیق دیگر نیز هست که ۱۲ مقاله آن درباره کیش و بقیه مربوط به دیگر مناطق کشور است. با آگاهی از این پژوهش‌ها به این نتیجه می‌رسیم که آقای مختارپور در هاله‌های گمنامی، چه پژوهش‌های مردم‌نگارانه عمیقی را به پایان برده و می‌توان کتاب او را در ردیف اولین‌ها و شایسته‌ترین کتاب مردم‌نگاری محلی و جزیره‌ای قرار داد. با چاپ این کتاب دیگر آقای مختارپور از دنیای غربت پژوهشگران سرفراز بیرون آمده و با بهترین مردم‌نگاران محلی برابری می‌کند، شاید هم بالاتر، چون درباره شناخت کیش، تمامی منابع را در حد امکان مطالعه و از آنها یاد کرده است. مضافاً منابعی که تاکنون درباره علوم انسانی جزیره کیش تألیف شده‌اند، هیچ‌کدام با این دقت و پرمحتوایی نبوده‌اند.

هنگامی که آقای مختارپور روزهای تحقیقی پرنشاط خود را می‌گذرانید، آقای شهرداد میرزایی عضو هیأت مدیره موسسه توسعه سیاحتی کیش، تسهیلات لازم را برای هرچه پربرتر کردن این پژوهش انجام دادند. آقای محمد دریابر، از بزرگان محلی جزیره که دفتر کوچکی در محله سفین، در کنار بازار عرب‌های کیش دارند، از بین محلی‌ها در رأس بزرگوارانی قرار دارند که به مؤلف کتاب کمک نمودند.

بیانات آقای دریابر — که هنوز ناگفته‌های زیادی از کیش دارند — هر یک اسنادی با ارزش از رازها و رمزهای زندگی بومی محسوب می‌شود. در طول دوره تحقیق، ایشان در اغلب روزها، ساعت‌ها به پرسش‌های مختارپور پاسخ گفته و پابه‌پای او گوشه به گوشه جزیره را به نامبرده نشان می‌داد، او را به مجالس مختلف می‌برد، کاربرد ابزارها را به او نشان می‌داد و خلاصه با آگاهی کامل و مسلط، اطلاعات و تجربیات خود و اجدادش — که از بومیان اصیل جزیره بودند — را به محقق منتقل می‌کرد. گه‌گاه نگارنده این افتخار را داشت تا در محل کار آقای دریابر حاضر شده و در این مشاهدات و مباحثات شرکت داشته باشد.

روزی آقای دریابر می‌گفت که اگر زمانی در این جزیره موزه‌ای با دید و زیربنای

مردم‌شناسی برپا شود، من کلیه یادگارهای خانوادگی خود را با افتخار به این موزه اهدا
خواهم کرد.
از درگاه احدیت، طول عمر و سرفرازی را جهت این پژوهشگر جوان و دریابر عزیز
آرزومندم.

جواد صفی‌نژادپور

فروردین ۱۳۸۷

www.ketab.ir

پیشگفتار

پراکندگی انسان‌ها بر پهنه زمین، برخورد آنها با شرایط خاص طبیعی هر منطقه و مجموعه تلاش‌های آدمی در طول نسل‌ها برای ادامه حیات، موجب پیدایش فرهنگ‌های متفاوت شده است.

در هر گوشه از جهان پهناور، مردم با توجه به شرایط محیطی، امکانات و محدودیت‌ها، به شیوه خاص خودشان، تأمین معیشت کرده‌اند، خانه ساخته‌اند، غذا تهیه کرده‌اند، لباس دوخته‌اند، و در عرصه معنویات رنج‌ها، شادی‌ها، ارزش‌ها و آرزوهای خود را، در قالب شعر، داستان، افسانه ... و نقاشی، به نسل‌های بعد منتقل کرده‌اند.

تلاش در هریک از جنبه‌های مادی و معنوی زندگی موجب شده انسان‌ها در هر منطقه، دانسته‌های خاص خودشان را داشته باشند. توده مردم، در نسل‌های متمادی، در زمینه‌های مختلف علوم و فنون، نظیر کشاورزی، صنعت، پزشکی، نجوم، گیاه‌شناسی، تعلیم و تربیت، فلسفه و در زمینه هنرهایی نظیر ادبیات، موسیقی، رقص، نقاشی، گام‌های بزرگی برداشتند و یافته‌های خود را برای نسل‌های بعدی میراث نهادند. فرنگی‌ها مجموعه، دانش‌ها و هنرهای مردمی را فولکلور یا فرهنگ عامه نامیده‌اند.

یکی از ویژگی‌های مهم فرهنگ عامه آن است که سینه به سینه، از نسلی به نسل دیگر، منتقل شده است و متأسفانه بخش کوچکی از آن در منابع علمی و ادبی رسمی ثبت و ضبط شده‌اند.

در طول ۷-۸ دهه اخیر، توسعه علوم، تسلط آموزش‌های رسمی و سراسری و گسترش ارتباطات، موجب شده‌اند فرهنگ‌های محلی و توده‌ای یا بومی، نتوانند مثل سده‌های گذشته ایفای نقش کنند و به تدریج منسوخ و نابود شوند.

اکنون حتی مردم آبادی‌های مناطق دوردست، از ماشین‌های کشاورزی و سموم و کودهای شیمیایی استفاده می‌کنند و کودکان، نوجوان‌ها و جوان‌هایشان اغلب از پوشیدن لباس‌های محلی ابا دارند و لباس‌هایی را می‌پوشند که از آن سوی دنیا وارد شده‌اند. بچه‌ها دیدن کارتون‌های تلویزیونی را به قصه‌های مادر بزرگ‌ها ترجیح می‌دهند. زبان برنامه‌های رادیو و تلویزیون، گویش‌های محلی را تحت‌تأثیر قرار داده است. بدیهی است که مردم مناطق مختلف کشور و حتی مردم دنیا به سرعت دارند شبیه هم می‌شوند. البته شبیه یکدیگر نه، بلکه شبیه فرهنگ غالب و مسلطی می‌شوند که ابزارهای امروزی را در دست دارد و بقیه فرهنگ‌ها را در زمینه‌های مختلف تغذیه می‌کند.

هیچ آدم عاقلی مخالف گسترش ارتباطات، برقراری رابطه با مردم دنیا، توسعه علوم و برخورداری همگان از تغذیه، پوشاک و بهداشت مناسب نیست. اما مطمئناً تنها راه دسترسی به این امکانات هم، چشم‌پوشی از اصالت و هویت ملی و منطقه‌ای نیست. به قول ویل دورانت: «تمدن هم اشتراک مساعی است و هم رقابت، بنابراین چه بهتر که هر ملتی دارای فرهنگ، دولت، اقتصاد، لباس و آوازه‌های مخصوص به خود باشد.»

برای حفظ هویت و اصالت‌های فرهنگی، در درجه اول لازم است جنبه‌های مختلف آن شناخته شود. در ایران نخستین مؤسسه مردم‌شناسی در سال ۱۳۱۶، به همت جمعی از علاقمندان و محققین، فعالیت خود را آغاز کرد. از سال ۱۳۳۷ خورشیدی نیز اداره فرهنگ عامه، در وزارت فرهنگ، تشکیل شد و به تحقیقات درباره روستاها و ایلات پرداخت.

با آن که بیش از نیم قرن از آغاز فعالیت علمی برای ثبت و ضبط فرهنگ عامه می‌گذرد، اما با توجه به قومیت‌های متعدد ایرانی‌ای که ضمن دارا بودن خصوصیات مشترک، هریک از آنها ویژگی‌های خاص و اصیل مربوط به خود را دارند، تاکنون فقط بخش اندکی از این میراث فرهنگی گردآوری و تدوین شده است. از آن میان نیز در مناطق جنوبی کشور، شاید به علت آن که از دسترس محققان عمدتاً دانشگاهی دورتر بوده‌اند، تحقیقات مردم‌شناسی و مردم‌نگاری کمتری انجام شده است. «حال آن که آداب و رسوم مردم این نواحی، به خاطر مجاورت با دریا و تماس ناچیز با داخل فلات ایران، با آداب و رسوم دیگر نقاط ایران شباهت کمی دارد.»

بیشتر مطالعات مردم‌شناسی و مردم‌نگاری جنوب، توسط تشکیلات وزارت نفت و در حوزه فعالیت‌های آن انجام شد. در این مطالعات نویسندگان و محققان برجسته‌ای نظیر

جلال آل احمد، خسرو خسروی و غلامحسین ساعدی مشارکت داشتند، اما در آثار این بزرگان هیچ اشاره‌ای به جزیره کیش نشده است.

در حال حاضر شناخت فرهنگ مردم کیش، به دلایل مختلفی اهمیت دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها توجه به نقش غالب گردشگری جزیره است.

بررسی ادبیات مربوط به جهانگردی نشان می‌دهد که همواره یکی از اهداف مهم جهانگردان، آشنایی با آداب و رسوم و فرهنگ ملل مختلف بوده و جالب است گفته شود که این موضوع یکی از ارزش‌های مهم جهانگردی در فرهنگ اسلامی نیز محسوب می‌شود.

از سوی دیگر، براساس اصول حاکم در جمهوری اسلامی، از میان انواع جهانگردان، جهانگردان فرهنگی — که برای آشنایی با فرهنگ، هنر، آداب و رسوم ملل و آثار تاریخی و نظایر آن سفر می‌کنند — یکی از مطلوب‌ترین گروه جهانگردان هستند. جاذبه‌های مردم‌شناسی، از مهم‌ترین علایق این گروه از جهانگردان است.

کیش با سابقه دیرینه سکونت مردم، علاوه بر دارا بودن جاذبه‌های طبیعی، از نظر جاذبه‌های فرهنگی نیز بسیار غنی است. مردم این جزیره در طول سالیان دراز، با توجه به شرایط خاص مکانی و زمانی، برای تداوم حیات خود، فرهنگ و ویژه‌ای را آفریدند که خاص همین منطقه است. هرگونه اقدام در زمینه حفظ این جاذبه و بهره‌برداری از آن، در درجه اول، مستلزم شناخت آن است.

این کتاب، تلاشی برای معرفی جنبه‌های مختلف زندگی مادی، معنوی، اجتماعی و اعتقادات بومیان کیش است. اطلاعات ارائه شده در این کتاب حاوی مصاحبه‌های نگارنده با بومیان این جزیره است.

در انجام مطالعه، تهیه و تنظیم اطلاعات این کتاب، از همکاری بسیاری برخوردار بوده‌ام که ذکر یکایک نام‌ها و شرح دقیق همکاری آن‌ها میسر نیست. نگارنده وظیفه خود می‌داند از همکاری تمامی آن‌ها، به ویژه بزرگانی که نام آن‌ها در پی می‌آید سپاسگزاری نماید.

مهندس محمدرضا یزدان‌پناه مدیرعامل وقت سازمان منطقه آزاد کیش، مهندس محسن قریب مدیرعامل وقت موسسه توسعه سیاحتی کیش و شهرداد میرزایی عضو هیأت مدیره آن مؤسسه که با حمایت‌های بی‌دریغشان انجام این مطالعه را امکان‌پذیر نموده‌اند.

دکتر حسین قاسمی مدیرعامل سابق سازمان منطقه آزاد کیش و آقای مجید ملانوروزی مدیرعامل مؤسسه توسعه سیاحتی کیش که عنایتی ویژه به انجام این مطالعه داشته‌اند.

جناب آقای مهندس مجید شایسته مدیرعامل سازمان منطقه آزاد کیش، آقای احسان شریعتی معاون طرح و برنامه و ابوالفضل رنجبر مدیر پژوهش و برنامه‌ریزی این سازمان

که اعتقاد عمیقشان به اهمیت حوزه پژوهش در جزیره کیش زمینه انتشار این اثر را فراهم نموده است.

معتمد و سنگ صبور بومیان کیش، محمد دریابر، با بزرگ منشی، روزهای متمادی مرا پذیرفتند و با وجود مشغله‌های فراوان، با صبوری و بزرگواری به پرسش‌های بی‌شمارم پاسخ گفتند، جای جای جزیره را به من نشان دادند و امکان آن را فراهم کردند که در مراسم و فعالیت‌های اجتماعی بومیان شرکت کنم. بی‌لطف ایشان، اطلاعات این کتاب تکمیل نمی‌شد. همچنین حسن واعظ، که خود از علاقه‌مندان مطالعه پیرامون سنت‌های بومی هستند، ساعت‌های متمادی نگارنده را در محل کارشان پذیرفتند و با بزرگواری به سؤالات جواب دادند و نگارنده را از راهنمایی‌های ارزنده‌شان بهره‌مند کردند. دکتر جواد صفی‌نژاد و دکتر عباس سعیدی و ماهرخ حسن‌زادگان رودسری، بخش‌هایی از گزارش را مطالعه کردند و پیشنهادهای ارزنده‌ای دادند.

یعقوب شمس، احمد چیراوی، عابد خردمند، محمود خردمند و احمد ممنون، در توضیح پیرامون آداب و رسوم و زندگی بومی، عبدالعزیز خردمند و حسین دریابر در زمینه ثبت چند چیستان و لالایی، فریده افغانی، رزیتا خواجوی و آمنه سالم‌حمد در مصاحبه با بانوان بومی، یاری‌ام دادند.

در خاتمه، گفتنی است که مباحث مطرح شده در این مجموعه، به‌خاطر گستردگی موضوع، پیچیدگی مناسبات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محدود بودن اطلاعات نگارنده، از نقص و ایراد بومی نیست. از این‌رو نگارنده از تذکرات و توضیحات روشن‌گرانه آگاهان محلی، متخصصان و کلیه علاقه‌مندان به موضوع، برای برطرف کردن نارسایی‌های موجود، استقبال می‌کند.

رجبعلی مختارپور

زمستان ۱۳۸۶